

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПСИХІЧНОЇ РИГІДНОСТІ ТА НЕГАТИВНИХ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ

В статті розглянуто феномен психічної ригідності в контексті теорії фіксованих форм поведінки, розкрито основні теоретичні здобутки психологічної науки з проблеми взаємозв'язку психічної ригідності з негативними психічними станами. Виявлена роль психічної ригідності в сприянні зниження ефективної взаємодії з оточенням та породженню психічних захворювань.

Ключові слова: психічна ригідність; стрес; адаптація; фіксовані форми поведінки; психічні стани.

Постановка проблеми. Психічна ригідність зазвичай співіснує або здійснює вплив на інші особистісні властивості темпераменту, а в залежності від ступеню її прояву може бути чинником виникнення та розвитку різноманітних негативних психічних станів. Зв'язок проблеми психічної ригідності та психічних станів чітко проявляється при дослідженні впливу стресових станів на організм людини, адже в цьому випадку мають місце як фізіологічні так і психологічні зміни структури особистості та її поведінки.

Вищезазначена проблема набуває особливої актуальності в контексті вивчення ролі психічної ригідності як особистісного чинника професійного вигорання офіцерів Збройних Сил України, оскільки особливі та екстремальні умови проходження служби безпосередньо пов'язані зі стресовими ситуаціями, тривалими та потужними психоемоційними навантаженнями, що обумовлюють виникнення негативних психічних станів та як наслідок професійного вигорання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній психології психічна ригідність продовжує активно вивчатись з точки зору взаємозв'язку з індивідуально-психологічними характеристиками, психічними станами як в нормі так і в патології та фіксованими формами поведінки.

В. Юрченко в науковому дослідженні теоретико-методологічних засад психічних станів людини визначає виразний зв'язок проблеми психічної ригідності та стресових станів [11]. У наукових працях О. Косової, Д.С. Шаріпової, Є. Балабушки, Т. Шевченко досліджено роль, яку відіграє психічна ригідність в особливих умовах діяльності. Крім того актуальність проблеми простежується в вказівках наукової літератури, де психічна

ригідність визначається несприятливим об'єктом терапії та реабілітації (А.Личко, В.Колосов, О.Кербіков, М.Ратгер, М.Касзмареk, К.Horney).

Метою статті є розкриття основних теоретичних здобутків з проблеми визначення взаємозв'язку та ролі психічної ригідності з різноманітними негативними психічними станами.

Методи дослідження. Оглядово-аналітичне дослідження літератури.

Виклад основного матеріалу.

Однією з важливих проблем психології являється проблема взаємовідносин змінних та незмінних форм поведінки. Людина в професійній діяльності співіснує в об'єктивному світі, який одночасно постійний та мінливий. Рівновага між організмом та середовищем досягається за рахунок постійності одних елементів організму та психіки та готовності до зміни інших. Людина як спеціаліст в власній діяльності прагне досягти «золотої середини» - досягнення високого результату та збереження власного благополучного внутрішнього стану, рівноваги, відповідно її поведінка повинна бути сталою з одного боку та змінною, динамічною з іншого. Протилежним поняттям рівноваги зовнішнього та внутрішнього являється поняття фіксованих форм поведінки. В цьому випадку має місце порушення гармонії, адже поведінка обумовлюється лише внутрішнім станом без урахування об'єктивних вимог зовнішньої ситуації. Особистість, структура якої так чи інакше уражена психічною ригідністю реалізує свої відносини з середовищем переважно за допомогою фіксованих форм поведінки. Фіксовані форми поведінки - це акти поведінки індивідуальної або групової системи, які наполегливо повторюються або

продовжуються в ситуаціях, які об'єктивно потребують їх припинення або зміни, при цьому рівень усвідомлення та прийняття особистістю (або групою) цієї необхідності може бути різним [3].

В контексті питань професійного становлення особистості являються цікавими дослідження В. Непомнящої, яка вважає важливими для розуміння становлення людини як психічної системи властивість ригідності, яка спроможна сприяти ігноруванню можливостей саморозвитку та самореалізації. Акціональна теорія ригідності та фіксованих форм поведінки детермінує спосіб вивчення багатовимірного світу за допомогою виявлення особливостей взаємозв'язку суб'єктивної якості життя з орієнтаціями життєвого сенсу та психічної ригідності. Уведення даних параметрів дозволило визначити рівні становлення багатовимірного світу людини в період молодості та обґрунтувати можливість використання категорії «суб'єктивної якості життя» в психології розвитку. Показана роль психічної ригідності як системної властивості, що обумовлює неприйняття нового як цінності, що унеможлиблює оптимізацію орієнтацій життєвого сенсу та суб'єктивної якості життя на етапі зміни соціальної ситуації розвитку. Встановлені залежності актуальної суб'єктивної якості життя у взаємозв'язку з особливостями смислової сфери та психічною ригідністю стали основою для прогнозування варіантів індивідуального розвитку [6].

І. Чікішева дослідила роль психічної ригідності як одної з основних характеристик життєвої стратегії в процесі подолання керівниками з проблемними ситуаціями та визначила особистісно-ситуаційні «еталони-ресурси» та «мішені-перешкоди» професійного розвитку керівників середньої ланки. Крім того виявлено характер синергетичності взаємозв'язку основних характеристик життєвої стратегії та копінг-стратегії, в яких психічна ригідність впливає на особливості цих взаємозв'язків. Встановлено, що психічна ригідність виступає основною характеристикою життєвої стратегії керівників середньої ланки. Отримані дані стали основою для розробки теоретичної концепції проблеми подолаючої поведінки в важких ситуаціях та для розуміння суб'єктивних факторів, що визначають характер кризи середнього віку [9].

Д. Шаріпова, досліджуючи особливості психічної ригідності в системі емоційних

переживань професійних спортсменів встановила тісний зв'язок психічної ригідності з тривожністю, і саме їх взаємодію, що набуває значної негативної стимулювальної сили. Для ригідних особистостей характерні тривога і почуття провини, неспокій, нав'язливі сумніви, пригнічене жорстке суперого, недовірливість, почуття неповноцінності. Чим вища ригідність, тим сильніше блокуються канали виходу в зовнішнє середовище, тим більше ігноруються можливості самореалізації, які відкриваються у взаємодії людини із середовищем, тим імовірніша поява поведінкових та інших стереотипів у неадекватних для них умовах. Можна вважати, що високі показники психічної ригідності будуть перешкоджати ефективності та надійності діяльності, особливо в осіб екстремальних професій [10].

У результаті проведення наукового дослідження Є. Балабушкою встановлено зв'язок проблеми ригідності і стресових станів у контексті розвитку у комбатантів ПТСР. З'ясовано, що психічна ригідність становить собою складну багатовимірну властивість, що відображає структурно-рівневу організацію особистості, поведінки і діяльності особистості та обидва аспекти психіки: формально-динамічний і змістовний. Доведено, що психічна ригідність колишнього комбатанта є одним з індивідуально-психологічних чинників ризику розвитку у нього ПТСР в процесі адаптації до умов мирного життя, а преморбідна ригідність у стані гострого стресу схильна до динаміки. [1]

В багатьох публікаціях Г. Залевського відображено специфіка вікових особливостей та кризи середнього віку, які обумовлюються низкою обставин: суто вікові особливості та стурбованість людей даного періоду життя, ломка звичних стереотипів, постійна зміна соціально-економічних умов, до яких не готові ригідні особистості, та в зв'язку з цим необхідність надання таким людям цього віку соціально-психологічної допомоги з урахуванням як соціально-професійну стратифікацію так і статтеві особливості.

Згідно результатів досліджень проявів ригідності в структурі особистості сукупність експериментально-психологічних даних Г. Залевського показує, що негативні психічні стани супроводжуються посиленням психічної ригідності, відрізняючись від норми більшою інтенсивністю, глибиною та консистентністю. Крім того ригідність більш широко охоплює

структуру особистості, що проявляється в поширенні спектру фіксованих форм поведінки за шкалою "симптомокомплекс ригідності" (за методикою "Томський опитувальник психічної ригідності ТОРЗ").

Даний феномен зазвичай має прояв в преморбиді в особливостях реагування особистості на психологічні травми, зумовленні особливостями професійного середовища та в низькому рівні пошукової активності. Посилення психічної ригідності у людини зазвичай проявляються в таких станах як фрустрація, тривога, страх, шок тощо. При цьому психічна ригідність може мати різну спрямованість та інтенсивність: проявлятися у людей без порушень психічного здоров'я, бути складовою патопсихологічного симптомокомплекса, а також характеризувати соціальні взаємодії, що засновані на архаїчних уявленнях та стереотипах. Соціальне оточення може сприяти формуванню фіксованих форм поведінки, що породжують обмеження особистісних ресурсів та можливостей саморозвитку, тому виразність психічної ригідності як стану або особистісної риси становиться фактором, що посилює архаїчні аспекти взаємодії з реальністю.

С.Ошаєвим та І.Стояною було досліджено взаємозв'язок між механізмами психологічного захисту та психотравмуючими подіями в контексті структурно-рівневої концепції психічної ригідності та розроблено комплексну інтегративну модель впливу травми на стан особистості з урахуванням нозологічних особливостей. Відокремлені різноманітні шляхи переробки інтрапсихічного конфлікту з урахуванням характеру травматичної події. Розкриті загальні закономірності формування варіантів особистісного реагування на психотравмуючу подію з урахуванням психологічного захисту та стилів подолання. Обґрунтовано застосування порівняльного аналізу психологічних захистів та стилів та стратегій подолання, а також поєднання методів психодіагностики [7].

Особливу увагу проявам алгоритмів емоційно-когнитивного реагування на соціальні ситуації з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей пацієнтів, що страждають соціальною фобією приділила О.Салгакова та надала психологічну характеристику соціальних фобій, при яких формується емоційно-мотиваційний конфлікт

між бажанням задовольнити значиму потребу, реалізація якої можлива лише в соціальних ситуаціях та суб'єктивною небезпекою участі в неї. Автором виявлені основні характеристики алгоритмів емоційно-когнитивного реагування на соціальні ситуації, високий рівень сенситивної ригідності та психічної ригідності як стану, фіксованих форм поведінки поряд з їх усвідомленням їх ірраціональності та переважаючих гипостенічних рис характеру. Отримані данні стали основою психодіагностичного обстежування пацієнтів в складних диференційно-діагностичних ситуаціях а також професійних практик психологів та психотерапевтів. [8].

Ригідність як риса психопатологічної особистості відмічається П.Ганнушкіним та А.Личко. Ригідність по різному проявляється при різноманітних формах психопатій. На наш погляд дуже важливе твердження Rogers - необхідною умовою психічної цілісності і здоров'я особи являється гнучкість власного оцінювання, вміння під натиском досвіду переоцінювати раніше сформовану систему цінностей, що є неодмінною умовою безболісного пристосування людини до безперервно змінних умов життя. На "нездатність психопата зробити висновки з власного життєвого досвіду" вказував П. Ганнушкін, "ігнорування їм принципу реальності", "втрату критерію практики". Таким чином, поняття психічної ригідності багато в чому перетинається з поняттям психопатії. Це означає, що психічна ригідність, швидше за все, входить в структуру особистості усіх без виключення типів психопатій як компонент "труднощій соціальної адаптації". Вузкість та однобічність, як відомо, характерні для епілептоїдів, та чи інша думка надовго застрягає в їх свідомості. Виключною інтелектуальною ригідністю відрізняються конституціонально-недолугі психопати (за класифікацією П. Ганнушкіна). Ці люди справляються із життям в визначених, вузьких, давно встановлених рамках домашнього устрою. П. Ганушкін підкреслює, що це люди шаблону, сталої моди, банальності, вони завжди консерватори. Крім того широкий діапазон проявів фіксованих форм поведінки, зокрема ригідності у психопатів, які П.Ганушкін відносить до шизоїдної групи, у багатьох з них відмічаються звичні гримаси, стереотипні рухи, мова. В своїй діяльності шизоїд відштовхується не від дійсного стану

речей, а з власної схеми. "Незгідність з очевидністю рідко турбує шизоїда, він без жодного збентеження називає біле чорним, якщо цього потребує його схема, для нього типова фраза Вейсмана: "Тим гірше для дійсності" [2]. Згідно К.Роджерсу одним з умов психічної цілісності та здоров'я особистості являється гнучкість в оцінці самого себе, вміння під напором досвіду переоцінювати раніше оформлену систему цінності, що являється умовою безболісного пристосування людини до умов життя, що безперервно змінюються. І. Добряков відносить емоційну ригідність до одного з якісних розладів емоцій. Він розглядає емоційну ригідність, що виражається в важкому перелаштуванні з однієї емоційної реакції на іншу при зміні ситуації. Набуття ригідності форм невроту та негативний вплив на адаптацію визначає американський психотерапевт Р. Мей "Замість можливості відкриття нових істин ригідне мислення забезпечує потяг до переслідування нових вчень та недорозвиток здатності адаптуватись до нових ситуацій. Коли цінності, які необхідно оберігати, становляться особливо беззахисними перед обличчям загрози та людина погано адаптується до нових ситуацій, ригідність мислення та поведінки також може прийняти форму невроту нав'язливих станів [5].

Розглянемо прояви ригідності у хворих основними формами невротів. До думки про неадаптивну роль психічної ригідності схилилися більшість дослідників невротів Кербинов О, В. Sullivan, White, Yung, Shapiro. Разом з тим роль психічної ригідності при невротизації конкретизована найчастіше в якості "захисного механізму", який в кінцевому рахунку не реалізує своєї функції. "Невротик захищається, - писав Freud, - формуючи фіксовані звички, що ведуть до вибору певних способів рішення особистих проблем" [12]. Від чого захищається хворий невротом? З. Фрейд вважав, що від інтрапсихического конфлікту, в основі якого лежить складна схема: диспозиція в результаті фіксації лібідо (сексуальна конституція), доісторичний досвід, досвід дитинства плюс акцидентальний досвід (психічна травма).

Для White неврот є дисбаланс гнучкості і стійкості і передусім у бік гіпертрофії стійкості, в основі чого передусім лежать стрес і страх. Уникнення всього, що може порушити "Я-образ", захист звичної думки про себе є

основною формою поведінки хворого істеричним невротом [14]. Фрустрація потреби в позитивній оцінці (самооцінці) викликає, на думку Б. Д. Карвасарського [4], у хворого тривожність, - що приводить до спотвореного, а потім і до ригідного сприйняття дійсності.

Несформованість індивідуальної автономії - активної саморегуляції і істинно об'єктивних стосунків індивіда до середовища" пояснює "ригідний характер", що лежить в основі невротів, Shapiro [13, 16-18].

Розглянемо прояви ригідності у людей з основними ознаками невротів згідно досліджень В.Семке, Г.Залевського, Е.Рождественської. При неврастенії клінічна картина характеризується переважно астеничною симптоматикою, що виражається в підвищеній стомленості, дратівливості, сльозливості, розсіюванням уваги. Підвищення ригідності спостерігається в емоційно-афективній сфері, яка проявляється стабільністю та повільною зміною настрою, поступовим накопичуванням та повільним згасанням афекту, впертістю. Неадаптивна поведінка, недостатність компенсаторних механізмів пов'язані з виявленою ригідністю емоційно-афективної сфери особистості, що приводить до фіксації та одноманітного реагування на схожі психотравмуючі ситуації. В цілому все це не дозволяє знайти ефективні шляхи щодо розв'язання проблем.

При істеричному невроті традиційні симптоми поєднуються з різноманітними псевдосоматичними розладами та супроводжуються вираженим ефектом страху за стан власного здоров'я. Наявність психічної ригідності відстежується в преморбідній особистісній структурі в практичній та емоційно-афективній сфері. В першому випадку проявляється в труднощах зміни установки при рішенні практичних задач, адекватності інтерпретації ситуацій, що виникають під час діяльності, слабкості оцінок тих чи інших об'єктів. В другому випадку це негнучкість самооцінки, неможливість оцінити себе з точки зору оточуючих, "з боку" образу - "Я".

Ригідність у хворих нав'язливими станами більш виражена в психосоціальній сфері. Ригідність в даному випадку виступає в ролі компенсаторного механізму та виражається в намаганні до стереотипного життєвого укладу, надзвичайно підвищеної відповідальності, вимогливості до себе, надпунктуальністю.

Питання психології

Останнє знаходить відображення і в особливостях емоційного реагування. Вони засуджують себе, щоб уникнути конфлікт, відчувають почуття провини, докори совісті, прагнуть взяти на себе відповідальність за вирішення проблем, не враховуючи власних сил та можливостей чим ще більше викликаючи фрустрацію. Така негнучка система в підході до рішення різноманітних проблем знижує адаптацію.

Експериментально-психологічне дослідження хворих з наслідками черепно-мозкової травми виявляє в них наявність ригідності в психосоціальній підструктурі особистості, що виражається в негнучкій поведінці, створення жорсткої системи правил, труднощів в прийнятті рішень, надпунктуальності і надсумлінності. Крім того для цієї групи хворих характерно явище під назвою "симптомокомплекс ригідності". Він включає в себе схильність індивіда до широкого спектра фіксованих форм поведінки, що виражаються в психічній інертності, стереотипності реагування на різноманітні побутові ситуації, що сприймаються хворими як психотравмуючі, занижуючи самооцінку, цінність та значущість особистості. В той час коли ситуація, що змінилась в зв'язку з хворобою, вимагає до особистості хворого гнучко, пластично реагувати на створені соціальні труднощі, мобілізувати сили для більш швидкої та стійкої адаптації в сформованих умовах, хворі проявляють інертність, негнучкість, схильність до застрягання на переживаннях, фіксації перешкод та труднощів. Вони відчувають складнощі при необхідності зміни установки, застрягають в дрібницях, прагнуть жорстко регламентованого способу життя.

Висновки та перспективи подальших досліджень

При усій різноманітності вищезазначених підходах, їх автори в наукових дослідженнях зблизилися у відношенні впливу та місця психічної ригідності в негативних психічних станах в наступних важливих висновках:

- психічна ригідність обумовлює неприйняття нового як цінності, що унеможливорює оптимізацію орієнтацій життєвого сенсу та суб'єктивної якості життя на етапі зміни соціальної ситуації розвитку;

- психічна ригідність широко охоплює структуру особистості, що проявляється в поширенні спектру фіксованих форм поведінки;

- психічна ригідність виступає характеристикою життєвої стратегії керівників середньої ланки, впливаючи на особливості взаємозв'язків основних характеристик життєвої стратегії та копінг-стратегій;

- високі показники психічної ригідності перешкоджають ефективності та надійності діяльності, особливо в представників екстремальних професій;

- негнучка система в підході до рішення різноманітних проблем знижує адаптацію, викликаючи фрустрацію;

- психічна ригідність є одним з індивідуально-психологічних чинників ризику розвитку посттравматичного стресового розладу у комбатантів в процесі адаптації до умов мирного життя;

- психічна ригідність посилює негативний вплив психотравмуючих ситуацій на психіку людини;

- психічна ригідність зазвичай проявляється в таких негативних психічних станах як розлади адаптації, тривога, страх, шок, стрес тощо;

- психічна ригідність сприяє зниженню ефективної взаємодії з оточенням та породженню психічних захворювань, проявляючись в різноманітних формах психопатій та неврозів.

Слід зазначити, що у вітчизняній психологічній науці відсутні дослідження ролі психічної ригідності в актуальній проблематиці професійного вигорання військовослужбовців Збройних Сил України, що обумовлює напрямок нашого подальшого наукового дослідження.

Список використаних джерел

1. Балабушка Є.О. Динаміка ригідності комбатантів у процесі адаптації до умов мирного життя : дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук / Є.О. Балабушка. – Хмельницький, 2018. – 201 с.
2. Ганнушкин П.Б. Избранные труды. – М, 1964. – 620 с.

3. Залевский В.Г. Фиксированные формы поведения индивидуальных и групповых систем. – М, 2004. – 726 с.
4. Карвасарский Б. Д. Неврозы: руководство для врачей. – М : Медицина, 1980. — 448 с
5. Мэй Р. Смысл тревоги. – М : Класс, 2001. – 384 с.
6. Непомнящая В.А. Особенности становления личности в молодости на этапе изменения социальной ситуации развития : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук / В.А. Непомнящая. – Томск, 2005. – 21 с.
7. Ошаев С.А., Стоянова И.Я. Сравнительный анализ механизмов совладания и архаических форм психологической защиты у больных с невротическими нарушениями / С.А. Ошаев, И.Я. Стоянова // Сибирский психологический журнал. – 1999. – № 10. – С. 77–80.
8. Салгакова О.А. Социальная фобия: психосемантический анализ алгоритмов реагирования на социальные ситуации / О.А Салгакова // Сибирский психологический журнал. – 2004. – №19. – С.62-69
9. Чикишева И.Н. Личностно-ситуативные условия профессионального развития руководителей среднего звена: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук / И.Н. Чикишева–Томск, 2004. – 21 с.
10. Шаріпова Д.С. Особливості психічної ригідності в системі емоційних переживань професійних спортсменів з кульової стрільби : дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук / Д.С.Шаріпова. – Харків, 2015. –232 с.
11. Юрченко В.М. Теоретико-методологічні засади дослідження психічних станів людини: дис. на здобуття наук. ступеня доктора псих. наук / В.М. Юрченко. – Київ, 2009. – 481 с.
12. Freud S. Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse. Und neue Folge. Frankfurt/Main. S. Fischer Verlag. — 1974. — 663 S. C.376
13. Shapiro D. Autonomy and rigid Character. – New York; Basic Books. – 1981. – 173 p. c. 16-18
14. White R. W, The abnormal personality. – 3-d Edition, – New York; Ronald. – 1964. – 644 p. c. 97–98

REFERENCES

1. Balabushka Ye.O. (2018) Dynamika ryhidnosti kombatantiv u protseci adaptatsii do umov myrnoho zhyttia [A dynamics of combatant's regidity in the process of adaptation to the conditions of peaceful life] (Abstract of PhD thesis). Khmelnytskyi (in Ukrainian).
2. Gannushkin P.B. (1964) Izbrannyye trudy. [Selected works] M. 620. (in Russian)
3. Zalevskiy V.G. (2004) Fiksirovannyye formy povedeniya individualnykh i gruppovykh sistem. [Fixed form sof behavior of individual and group systems] M. 726 (in Russian)
4. Karvasarskiy B. D. (1980) Nevrozy: rukovodstvo dlya vrachey. [Neuroses: a guide for doctors] M.: Meditsina, 448 s (in Russian)
5. Mey R. (2001) Smysl trevogi. [The meaning of anxiety] M.: Klass.,- 384 (in Russian)
6. Nepomnyashchaya V.A. Osobennosti stanovleniya lichnosti v molodosti na etape izmeneniya sotsialnoy situatsii razvitiya [Features of the formation of personality in youth at the stage of changing the social situation of development] (Abstract of PhD thesis). Tomsk, (in Russian)
7. Oshaev S.A., Stoyanova I.Ya. (1999). Sravnitelnyy analiz mekhanizmov sovladaniya i arkhaiskikh form psikhologicheskoy zashchity u bolnykh s nevroticheskimi narusheniyami [Comparative analysis of mechanisms of coping and archaic forms of psychological protection in patients with neurotic disorders]. Sibirskiy psikhologicheskiy zhurnal, 10. 77–80. (in Russian).
8. Salgakova O.A. (2004) Sotsialnaya fobiya: psikhosemanticheskiy analiz algoritmov reagirovaniya na sotsialnye situatsii. [Social phobia: psychosemantic analysis of the algorithms for responding to social situations]. Sibirskiy psikhologicheskiy zhurnal, 19. 62–69 (in Russian)
9. Chikisheva I.N. Lichnostno-situativnye usloviya profesionalnogo razvitiya rukovoditeley srednego zvena. [The personal and situational conditions of professional development of managers of the middle level] (Abstract of PhD thesis). Tomsk, (in Russian).
10. Sharipova D.S. Osoblyvosti psyyhichnoiryhidnosti v systemi emotsiinykh perezhyvanyan profesiinykh sportsmeniv z kulovoi strilby [Peculiarities of psychic rigidity in the system of emotional experiences of professional athletes in ballistic shooting] (Abstract of PhD thesis). Kharkiv (in Ukrainian).
11. Yurchenko V.M. Teoretyko-metodolohichni zacady doclidzhenniapyychinyxctanivlyudyny Teoretichno-mathematical methods for the codification of the original human rights] (Abstract of PhD thesis). – Kiev (in Ukrainian).
12. Freud S. Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse. Und neue Folge. Frankfurt/Main. S. Fischer Verlag. — 1974. — 663 S. C.376
13. Shapiro D. Autonomy and rigid Character. – New York; Basic Books. – 1981. - 173 p. c. 16-18
14. White R. W, The abnormal personality. – 3-d Edition, – New York; Ronald. – 1964. – 644 p. c. 97–98.

Резюме

Думбрава О. адыюнкт кафедри общественных наук,
НУОУ имени Ивана Черняховского
ORCID ID 0000-0003-2941-3514

ВЗАИМОСВЯЗЬ ПСИХИЧЕСКОЙ РИГИДНОСТИ И НЕГАТИВНЫХ ПСИХИЧЕСКИХ СОСТОЯНИЙ

В статье рассмотрен феномен психической ригидности в контексте теории фиксированных форм поведения, раскрыты основные теоретические достижения психологической науки по проблеме взаимосвязи психической ригидности с негативными психическими состояниями. Выявлена роль психической ригидности в содействии снижению эффективного взаимодействия с окружением и возникновению психических заболеваний.

Ключевые слова: психическая ригидность; стресс; адаптация; фиксированные формы поведения; психические состояния.

Summary

Dumbrava O. doctoral student of the Department of Social Sciences,
National Defense University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovsky
ORCID ID 0000-0003-2941-3514

THE INTERRELATION OF MENTAL RIGIDITY AND NEGATIVE MENTAL STATES

The article deals with the phenomenon of mental rigidity in the context of fixed forms of behavior, main theoretical achievements of psychological science regarding the problem of interrelation of mental rigidity with negative mental states. The role of mental rigidity in contribution to the reduction of effective interaction with the environment and the emergence of mental illness is described.

Introduction The abovementioned problem is a challenging issue in the context of mental rigidity study as a personal factor of the professional burnout of the officers of the Armed Forces of Ukraine, as the special and extreme conditions of the service are directly related to stressful situations, long and powerful psycho-emotional stresses that cause the emergence of negative mental states and as a result of professional burnout.

Purpose is to unveil theoretical achievements of psychological science regarding the problem of interrelation of mental rigidity with negative mental states.

Methods Analytical and review studies of literature.

Conclusion. Scientists of this problem came to the following conclusions on the influence and place of mental rigidity in the negative mental states:

- high figures of mental rigidity prevent the efficiency and reliability of activities, especially due to the extreme occupations;
- the inflexible system in cases of various problems solution reduces adaptation, causing frustration;
- mental rigidity is one of the most important risk factors of developing post-traumatic stress disorder among combatants in the process of admission to active service;
- mental rigidity increases the negative impact of a psycho-traumatic situation on the human psyche;
- mental rigidity usually develops into such negative mental states as disorders of adaptation, anxiety, fear, shock, stress, etc.;

It should be noted that Ukrainian psychological science doesn't study the role of mental rigidity in the actual problems of professional burnout of service men of the Armed Forces of Ukraine, which determines the direction of our scientific search.

Keywords: mental rigidity; stress; adaptation; fixed forms of behavior; mental states.